

Kwiatkowska, Grażyna

"Człowiek a środowisko przyrodnicze",
Leonard Indeka, Zbigniew Michał
Karaczun, 1995 : [recenzja]

Studia Teologiczne 15, 379-380

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Leonard Indeka, Zbigniew Michał Karaczun, *Człowiek a środowisko przyrodnicze*, Wydawnictwo Bellona, 1995, ss. 147.

Homo sapiens zamieszkuje ziemię dopiero 200 tysięcy lat, co stanowi „krótki epizod” w historii naszej planety. Nasza populacja ciągle wzrasta a jej zasięg wciąż się rozszerza. Wszędzie, gdzie się zjawialiśmy, zmienialiśmy i kształtowaliśmy środowisko zgodnie z naszymi potrzebami. W czasie życia kilku zaledwie pokoleń przeobrażaliśmy oblicze Ziemi, nadwątliliśmy jej zasobność i stabilność, zmieniliśmy warunki życia innych jej mieszkańców. Stosunkami i zależnościami między społeczeństwem ludzkim a środowiskiem, w którym ono żyje zajmuje się nauka zwana sozologią. Rozwinęła się ona jako wyraz dążenia przyrodników do ochrony przyrody. Leonard Indeka oraz Zbigniew Michał Karaczun w swojej książce *Człowiek a środowisko przyrodnicze* dokonali prezentacji podstawowych zagadnień związanych właśnie z nauką o ochronie i kształtowaniu środowiska przyrodniczego.

W pierwszych rozdziałach oswajamy się z podstawowymi pojęciami ochrony środowiska, oraz poznajemy zasoby przyrody, czyli te elementy, które w stanie naturalnym są wykorzystywane przez człowieka. Autorzy dzielą je na zasoby niewyczerpywalne i wyczerpywalne; te ostatnie zaś na odnawialne i nieodnawialne, oraz dokonują krótkiej charakterystyki pod kątem ich przydatności w życiu człowieka. W sposób rzeczowy mamy tu również przedstawiony stan środowiska w naszym kraju. Indeka i Karaczun upatrują przyczyn jego degradacji w błędnych założeniach wzrostu gospodarczego w Polsce powojennej oraz prymacie interesów politycznych i ideologicznych nad ochroną środowiska. Rezultatem tego typu gospodarki jest obecnie katastrofa ekologiczna, która w naszym kraju objawiła się m.in. w ciągle pogarszającym się stanie zanieczyszczenia powietrza, wody i gleby; w ogólnej degradacji środowiska przyrodniczego, co spowodowało zagrożenie dalszego rozwoju produkcji rolnej, leśnej oraz racjonalnej gospodarki zasobami wodnymi; jak również w ogólnym pogorszeniu się jakości życia. Autorzy książki nie poprzestają jednak na przedstawieniu suchych faktów - omawiają również sposoby działań w zakresie ochrony przyrody w Polsce, które doprowadzić mogą ją do stanu odpowiadającego normom międzynarodowym. Dowiadujemy się więc, w jaki sposób można poprawić bilans wodny kraju, jak zagospodarowywać odpady oraz jak je utylizować. Bardzo duży nacisk kładziony jest również na system obszarów chronionych, który mógłby spełniać rolę skutecznych barier dla zagrożenia biosfery, a który w kraju nie jest jeszcze ukształtowany. Pod względem powierzchni terenów chronionych przypadających na jednego mieszkańca Polska ustępuje większości krajów. Szczególnie źle porównanie to kształtuje się, jeśli chodzi o udział terenów o najwyższym statusie ochronnym (rezerwaty, parki narodowe).

W ostatnich latach powstało kilka kompleksowych programów ochrony środowiska przyrodniczego w naszym kraju. Niestety jak się wydaje żaden z nich nie będzie prawdopodobnie zrealizowany. Najczęściej podstawową przyczyną jest deficyt budżetowy i brak pieniędzy na ich realizację. W kolejnym rozdziale książki autorzy próbują przekonać czytelników, że dziś, kiedy zmieniamy cele polityki gospodarczej, trzeba poszukać nowych mierników opłacalności ekonomicznej. Powinny one ukazać postępek w budowie trwałego, samowystarczalnego społeczeństwa przez branie

pod uwagę m.in. takich danych jak odzyskiwanie ważnych zasobów. Społeczeństwa, które w porę nie uświadomią sobie, że czasy marnotrawstwa, gdy energia była tania, a zasoby surowców wydawały się nieograniczone, już minęły, będą musiały zapłacić za to pogorszeniem stopy życiowej. Na tym tle Indeka i Karaczun uwypuklili tak ważną sprawę jaką jest związek między stanem środowiska naturalnego a zdrowiem człowieka. Przekształcenie środowiska przyrodniczego w niekorzystne medium, którego stan w wielu przypadkach przekracza możliwości adaptacyjne i bariery ochronne żywego organizmu, zmniejsza znacznie szansę przetrwania większości gatunków, w tym także i człowieka. Trzeba bowiem pamiętać, że na zdrowie ludzi przede wszystkim ma wpływ nie interwencja medyczna, lecz ich postępowanie (sposób odżywiania, używanie alkoholu, tytoniu, narkotyków, styl pracy, ilość ruchu i inne), a przede wszystkim środowisko w jakim żyją. Podstawowym warunkiem przetrwania jednostki ludzkiej jest zdolność do zachowania równowagi wewnątrzustrojowej oraz równowagi w relacji człowiek-środowisko.

W końcowych rozdziałach książki autorzy nakreślili nam historię ochrony przyrody oraz główne role organizacji społecznych w tej sprawie. Pracę zamyka zestawienie najważniejszych aktów prawnych i międzynarodowych konwencji, które Polska podpisała, związanych z ochroną środowiska i przyrody.

Człowiek a środowisko przyrodnicze to książka napisana zwięźle a jednocześnie ciekawie. Zawarty na jej końcu słownik pojęć ekologicznych i sozologicznych ułatwia zrozumienie jej treści. Niewątpliwym walorem tej pozycji jest bogaty zbiór rysunków, tabel i zestawień. Może być ona traktowana jako informator przeznaczony dla osób zajmujących się problematyką sozologii jak również może stanowić bardzo cenną pomoc dla uczniów szkół średnich.

Grażyna Kwiatkowska

Al Gore, *Ziemia na krawędzi. Człowiek a ekologia*, przekł. Grażyna Dzierdziuk-Kraśniewska, wydawnictwo Ethos, Warszawa 1996, ss. 281.

W 1996 r. na naszym rynku wydawniczym ukazała się ciekawa pozycja. Jest to książka napisana przez wiceprezydenta Stanów Zjednoczonych, w której poruszane są kwestie ekologicznej zapaści współczesnego świata. Powstała ona dzięki osobistemu zaangażowaniu piszącego, który wykorzystał w niej materiał z własnych ponad 25-letnich badań, przemyśleń i bezpośrednich obserwacji miejsc największych katastrof ekologicznych na naszej Ziemi.

W *Ziemi na krawędzi* autor w sposób holistyczny podchodzi do zagadnień ochrony środowiska. Uważa że wszystko to co zrobimy dzisiaj będzie miało swoje odbicie w przyszłości. Również przed naszymi działaniami nie chronią nas w żaden sposób ani granice, ani żadne inne podziały czy to polityczne, czy też religijne. Dlatego też pisarz w I części swojej książki - *Zagrożona równowaga* ukazuje czytelnikowi obraz zniszczeń dokonanych przez naszą cywilizację. Po czym przechodzi do części II - *W poszukiwaniu równowagi*, gdzie upomina, wskazuje winnych i podsuwa pomysły dzia-